

De drager van het verhaal

In het hedendaagse theater worden opvallend veel monologen geschreven en gespeeld.

In het randprogramma van het Nederlandse Theaterfestival stelde Tom Blokdijk dit fenomeen aan de orde.

Hij schreef een korte tekst en vroeg een aantal dramaturgen uit Vlaanderen en Nederland op deze aanzet te reageren.

Marianne Van Kerkhoven was één van hen. Hierna haar tekst.

Over monologen

Kein Auge sollte alles sehn (Heiner Müller)

1. Voorbeelden

TEKSTEN

Van Thomas Bernhard: de monologische scheldtirades van de *Theatermacher* of de *Weltverbesserer*. Van Peter Handke: het over verschillende personages verdeelde maar in feite éénstemmige filosofische discours in *Über die Dörfer* of in *Die Kunst vom Fragen*. Van Heiner Müller: het niet meer aan personages toegeschreven tekstmateriaal in *Die Hamletmaschine* of *Wolokolamsker Chaussée* en de monoloog *Medeamaterial* – ondanks de aanwezigheid van Jason en die Amme. Van Beckett: Krapp in dialoog met zijn eigen stem op band; de optimistische, steeds pratende Winnie naast de bijna sprakeloze Willie; *Cascando*, *Rockabay*, *Stirrings still...* Van Koltès: de twee parallel lopende monologen in *Dans la solitude des champs de coton*; het door alleenspraken geschraagde *L'héritage* of *Le retour au désert*. Enzovoort.

VOORSTELLINGEN/TEKSTEN

Ward Comblez. He do the life in two voices en *Het Kind van de Smid* van Josse De Pauw en Peter van Kraaij. *Wittgenstein Incorporated* van Peter Verburgt. De reeks monologen van Jan Fabre. *Schade/schade* van en door Tom Jansen. *De Wijze van Zaal 7* van Hans Aarsman, gespeeld door Dirk Roofthoof. *De ondergang van de Titanic* en *Tityrus*, gespeeld door Lucas Vandervost en de andere 'vertelvoorstellingen' van De Tijd: *Grimm* of *Metamorphosen*. *De nacht vlak voor de bossen* van Bernard-Marie Koltès, gespeeld door Willy Thomas. *Olivetti 82* en *Grasland* van Eriek Verpale, gespeeld door Bob De Moor. Guy Cassiers' voorstelling *De pijl van de tijd*, gespeeld door Viviane De Muynck. De reeks monologen van en door Peter De Graef; *Roy Cohn/Jack Smith* van Ron

Vawter. *De verhuizing* van Chantal Akerman, gespeeld door Josse De Pauw. De alleenspraken of op alleenspraak gebouwde *Stukgoed*, *Het is nieuwe maan en het wordt aanzienlijk frisser* en *One 2 Life* van Tg Stan. Het accent op de monoloog in *Maria Salome* van Peter Verhelst, in *Kopnaad* van Stefan Hertmans, in het werk van Needcompany (*Julius Caesar*, *Invictos*, *Antonius en Cleopatra*, *Macbeth*). Enzovoort.

En uiteraard ook het werk van Judith Herzberg, Gerardjan Rijnders, Paul Pourveur, Rob de Graaf, Tone Brulin, Oscar van Woensel (de monologen in *Wie*). Enzovoort.

De overvloed aan monologisch materiaal in het pakket aan actuele theater teksten moet niet meer bewezen worden.

2. Vragen

Is het opduiken van zoveel monologen een recent verschijnsel of liggen de wortels hiervan ver weg in de theatergeschiedenis?

Heeft het fenomeen iets te maken met een doorgedreven individualisering als maatschappelijke tendens van vandaag?

Is er de jongste tijd niet sowieso méér tekst op de scène dan pakweg tien jaar geleden, toen 'het multidisciplinaire' hoogtij vierde? Is dit een terugkeren op oude stappen? Een zoeken naar zekerheid? Een zich definiëren t.o.v. het erfgoed? Legt de schrijver hierdoor vandaag in het theatrale werkproces meer gewicht in de schaal dan in het 'regisseurtheater' van weleer? Of is het kiezen voor de monoloog – zoals Tom Blokdijk in zijn inleiding suggereert – vooral een gevolg van de eigengereidheid van de performer?

Zijn er in de vandaag gespeelde monologen gemeenschappelijke thema's aan te duiden?

Vertonen zij overeenkomsten in de vormelijke keuzen van hun schriftuur?

Is er een verband te ontdekken tussen de suprematie/overvloed van het monologische en een andere hedendaagse 'tendens', nl. de terugkeer van een politieke thematiek op de scène?

Is de veelvuldige aanwezigheid van de alleenspraak te verbinden met hernieuwde vormen van 'episering', van 'het rapporteren van wat is gebeurd' (= nieuwe vormen van het 'bo-deverhaal')?

Wat is het standpunt van de verteller in deze monologen? Is de auteur aanwezig of verdwijnt hij in zijn verhaal?

Wat voor identiteit hebben deze personages die hier alleen het woord nemen? Zijn het (nog) wel personages?

Enzovoort.

We willen uit dit kluwen enkele vragen lichten en proberen er een begin van antwoord op te formuleren.

3. Van 'tussen' naar 'in'

In zijn in 1956 gepubliceerde *Theorie des modernen Dramas* onderzoekt de literatuurwetenschapper Peter Szondi de Westerse theaterliteratuur tussen 1880 en 1950. Zijn werk situeert zich in een denktraditie die, vertrekkende van Hegels esthetica, het gedachtegoed van Lukacs verbindt met dat van Adorno en Benjamin. Szondi's demarche sluit aan bij Adorno's bewering dat de onopgeloste antagonismen van de werkelijkheid aan de oppervlakte komen in de kunstwerken en er het karakter aannemen van vormproblemen. Deze bewering schrijft zich in in een dialectische traditie, die reeds een aanzet krijgt in de discussies die Goethe en Schiller voerden om-